

Александра Р. Лончар Раичевић¹
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за србистику²

УДК 001.891:811.163.41'232(498.5)
"2016/2023"
<https://doi.org/10.46630/ish.10.2024.29>

Татјана Г. Трајковић
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за србистику

ИСТРАЖИВАЊЕ КУЛТУРЕ И ИСТОРИЈЕ СРБА У РУМУНИЈИ – ДОСАДАШЊА ЈЕЗИЧКА ИСТРАЖИВАЊА

У раду се даје преглед досадашњих језичких истраживања у оквиру пројекта *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*, који је покренуо Центар за научна истраживања при Савезу Срба у Румунији. Преглед обухвата период од 2016. године, када су истраживања започета, па до 2023. године. Сагледан је рад лингвиста који су дали допринос проучавањима српских говора на тлу Румуније, појединачно за сваки језички ниво који је до сада обухваћен теренским истраживањима. У раду је дат осврт на досадашња остварења у виду научних чланака, али и на грађу која је досад прикупљена. Такође, тема рада је представљање најновијих послова, циљева, задатака и даљих могућности лингвистичких истраживања у оквиру овог пројекта, а посебно је важно оснивање *Дигиталног архива Центра за научна истраживања Срба у Румунији* (при Савезу Срба у Румунији, у Темишвару).

Кључне речи: српски језик, говори Срба у Румунији, *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*

1. Увод

Научна истраживања културе, историје, језика, живота Срба у Румунији започета су још крајем XIX века о чему сведоче историјски радови и монографије који су се бавили историјом цркве и етногенезе Срба на овом подручју. Због историјско-политичких дешавања на овим просторима деведесетих година XX века ова територија постаје све интригантнија, што је

¹ aleksandra.loncar.raicevic@filfak.ni.ac.rs

² Овај рад је резултат рада на пројекту *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*, у организацији Центра за научна истраживања културе Срба у Румунији при Савезу Срба у Румунији (Темишвар). Ово истраживање подржало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор бр. 451-03-66/2024-03).

имало изузетан утицај на културу и видно ишчезавање српске популације на овом терену, било да је реч о покрштавању, иселавању или мешовитим српско-румунским браковима. Теренска истраживања Срба у Румунији из разних разлога, углавном политичке природе, успостављена су тек почетком 21. века па је разумљива велика журба да се некако надокнади оно што је неповратно пропуштено.

Једно од већих систематских истраживања културе Срба на територији Румуније које је обухватило више научних домена, започело је 2016. године покретањем сарадње Центра за научна истраживања Срба у Румунији при Савезу Срба у Румунији и више института при Српској академији наука и уметности у Србији (Институт за српски језик САНУ, Етнографски институт САНУ). У истраживању су учествовали и сарадници Балканолошког института САНУ, Музиколошког института САНУ, Филозофског факултета Универзитета у Нишу и Теолошког факултета Западног универзитета у Темишвару. Како би се теренска истраживања спровела на ваљан начин у организацију су били укључени људи са терена који су били од помоћи приликом проналажења саговорника.

Истраживачи из Србије су у периоду од 2016. године обилизали подручја у којима живе Срби у Румунији и прикупљали различиту врсту лексике, која је касније публикована у виду научних радова и грађе у различитим научним часописима и зборницима, првенствено у часопису *Исходишта* (Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Савез Срба у Румунији и Филолошки, историјски и теолошки факултет Западног универзитета у Темишвару) од 2015. Године, што је допринело да тема културе Срба у Румунији добије значајније место у научно-стручним оквирима.

У овом раду даје се целокупни преглед досадашњих језичких истраживања у оквиру пројекта *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*, који је покренуо Центар за научна истраживања при Савезу Срба у Румунији. Радови у *Исходиштима*, који су резултат теренских истраживања обављених у организацији Центра за научна истраживања културе Срба у Румунији при Савезу Срба у Румунији, често имају форму претходних саопштења док велики део прикупљене грађе тек чека своју научну елаборацију. За почетак, у оквиру Центра, започет је ове године и рад на оснивању Дигиталног архива Центра за научна истраживања Срба у Румунији (при Савезу Срба у Румунији у Темишвару). Архив је већ оформљен и у овом тренутку садржи један део теренске грађе коју су архивирали сарадници Пројекта. Архив ће се и даље допуњавати новоприкупљеном грађом и она ће бити доступна заинтересованим корисницима, што је уређено релевантном регулативом о коришћењу архивске грађе.

Важно је поменути да су пре покретања поменутог пројекта, као и часописа *Исходишта*, радови са научних скупова фокусираних на културу и језик Срба у Румунији објављивани као темати у часописима или у посебним зборницима радова. О томе сведоче два научна часописа сличне

оријентације који излазе дужи низ година: *Темишварски зборник* (који са различитом динамиком излажења издаје Матица српска, а до данас је објављено 14 бројева) и *Арад кроз време* (редовно излази од 2000. године у издању Савеза Срба у Румунији). Веома квалитетни научно-популарни чланци објављују се и у темишварском недељнику *Наша реч*, а преглед стања досадашњих научних истраживања доноси и нови зборник радова *Срби у Румунији – садашње стање и перспективе*, који су уредили академик Тибор Варади и Михај Н. Радан, а објавила Српска академија наука и уметности 2021. године (в. Сикимић 2023).

Током дугогодишњих теренских истраживања прикупљен је материјал са територија: Дунавске клисуре (Белобрешка, Дивич, Стара Молдава); из Централног Баната (Рудна, Дињаш, Шенђурац, Ченеј), из Банатске Црне Горе (Краљевац), из Поморишја (Фенлак, Чанад), Пољадије (Соколовац, Лунговет, Златица), Карашева и Свинице.

2. Лингвистичка истраживања

Када је реч о лингвистичким истраживањима на простору Румуније, најпре је важно скренути пажњу на сложеност проучавања ових говора, првенствено због српско-румунских релација које су се огледале кроз бројне језичке и друге особености, тј. специфичне архаичности на основу којих се разликују и нијансе међу Србима у Румунији. Разлоге за особености треба тражити и у „различитом времену досељавања у румунске земље и у додиру са становништвом другог говорног језика”, уз чињеницу да су Срби још од давних времена били присутни на овом подручју (Тодоровић, Аксић 2022: 19). На ширем подручју Баната, у новије време, најчешће се издвајају следеће етнокултурне групе српског порекла и језика: 1. Банаћани у ужем смислу, 2. Клисурци и Пољадијци, 3. специфични Свиничани, 4. Карашевци, 5. Црногорци-Кеље, уз 6. „Шокце” у Рекашу, али је проблематика српског присуства у Банату и околним подручјима још много шира и сложенија (Тодоровић, Аксић 2022: 19).

Лингвистички и етнолошки радови, свакако у складу са основном научном оријентацијом главног уредника часописа – Михаја Н. Радана, руководиоца Центра за научна истраживања културе Срба у Румунији, чине више од половине објављених прилога. Значајан број ових прилога резултат је теренског рада са Србима у Румунији обављеног током последње деценије.

Међу радовима који су до сада објављени највећи број је оних који су посвећени конкретним језичким истраживањима. У наставку дајемо преглед досадашњих резултата истраживања у оквиру Пројекта, класификованих према различитим областима: прозодија, фонетика, морфологија, синтакса, лексика, потенцијална лексикографска грађа, ономастика, социolingвистика, контактна лингвистика, шире лингвистичке теме.

2.1. Радови из области прозодије

Захваљујући последњим истраживањима која су настала као резултат рада на Пројекту појавио се знатан број радова са акценатском проблематиком, који су настали на основу теренских истраживања обављених у оклини Темишвара, Банатској клисури, Поморишју и Пољадији. Пунктови који су обухваћени публикацијама захватају шири простор Румунског Баната: Наћфала, Велики Семиклуш, Чаково, Дињаш, Рудна, Ченеј, Радојево, Мали Гај, Фенлак, Велики Семпетер (*Из говора Чакова (акцент)* (3/2017), *Из акценатске проблематике српских клисурских говора у Румунији* (4/2018) Гордане Драгин; *Колико је државна граница утицала на прозодијски систем говора М. Гаја (у Румунији) и В. Гаја (у Србији)* (5/2019) Жарка Бошњак-вића; *О акценатским карактеристикама српских говора у Румунији (говор Дињаша)* (3/2017); *О акценатским карактеристикама српских говора у Банатској Клисури Белобрешка* (4/2018) Александре Лончар Раичевић и Ирене Цветковић Теофиловић; *Инвентар и дистрибуција прозодема у српским говорима у Поморишју (Чанад)* (5/2019), *Прозодијске особености српских говора у Румунији (Пољадија)*, (6/2020) Александре Лончар Раичевић.

Већина аутора наведених публикација указује на чињеницу да у овим говорима постоје бројне специфичности на прозодијском плану, те да се не може говорити о јединственом прозодијском систему.

Уколико сублимирамо закључке радова који се односе на шумадијско-војвођански дијалекат на подручју Румуније, закључци показују да они почивају на основама новоштокавске акцентуације, са елементима староштокавског система и траговима непренесених акцената, захваћен процесом романизације. Иако ове говоре у основи карактерише четвороакценатски систем, увелико је отпочео и процес његовог нарушавања – дужење кратких неакцентованих вокала, губљење квалитативних опозиција, скраћивање дугих акцената, уклањање поста акценатског квантитета, непренесени дугосилазни акценат, што многи истраживачи доводе у везу са дуготрајним утицајем румунског језика.

Анализа прозодијских одлика говора Дунавске Клисуре и Пољадије показала је, с једне стране, да ови говори поседују типичне одлике косовско-ресавске акцентуације, а са друге стране, да су у њима истовремено започети процеси нарушавања акценатског система, чему свакако доприноси специфична ситуација у којој се говори Дунавске Клисуре налазе као српски говори у несловенском окружењу.

Говорима призренско-тимочког типа је иначе посвећено најмање пажње, па ни прозодијска истраживања тих говора не чине изузетак. Призренско-тимочки говори на тлу Румуније у науци о језику познати су као Свинички и Карашевски, и због својих архаичности су дуги низ година предмет интересовања како српских, тако и румунских лингвиста. Детаљан преглед истраживања призренско-тимочких говора на румунској страни Баната представљен је у обимној студији Михаја Радана *Фонетика и фонологија карашевских говора данас* (2015).

2.2. Радови из области фонетике

Фонетско-фонолошке црте, тачније особине вокалског и консонантског система српских говора на подручју Румуније, за сада су представљене само неколицинином истраживања и не дају потпуни увид у све дијалекатске типове који су заступљени на овим просторима: *Консонантски систем Дивича, Белобрешке и Старе Молдаве у Румунији* (5/2019) Гордане Драгин; *Особине консонантског система српских говора у Румунији (Пољадија) Исходишта* (6/2020), *О неким фонетским карактеристикама српских говора у Румунији (Свиница)*, (9/2023) Нине Судимац; *Акустичке особености фрикатива /ш/ и /ж/ у Батањи (Мађарска) и Нађфали (Румунија)* (7/2021) Драгана Радовановић и Снежана Гудурић;

Анализа постојећих публикација показала је да је мањи број радова посвећен вокалском и консонантском систему говора, како шумедијсковојвођанског, тако и косовско-ресавског и призренско-тимочког дијалекта. Иако већина истраживања пружа значајне податке о специфичној реализацији појединих фонема на различитим просторима Румунског Баната, што може бити важно за класификацију и опис српских говора у Румунији, грађа из ове области је за сада оскудна и недовљна за обимнију синтезу.

2.3. Радови из области морфологије

На пољу морфологије заступљен је мали број радова. Потребне и могућности за истраживање морфолошке проблематике садржане у структури српских говора у Румунији постоје и очекивања су да ће се резултати таквих радова такође публиковати. Досадашња грађа показала је да постоје отворена и неиспитана поља свих врста речи као и њихове творбе. Радови који су до сада објављени посвећени су творби футура I у говорима Ченеја и у поморишким говорима, као и рад о прилозима у карашевском говору: *Творба футура I у два писана идиолекта: из Ченеја (код Темшишвара) и Плочице (код Ковина)* (1/2015), *Творба футура I у српским поморишким говорима у Румунији* (3/2017) Жарка Бошњаковића; *Прилози у карашевским говорима* Михаја Радана.

2.4. Радови из области синтаксе

Синтаксичким темама на материјалу српских говора у Румунију бавио се Зоран Симић, који је обрађивао поље синтаксе падежа (*О темпоралним предлошко-надежним формама у говору Банатске Црне Горе* (3/2017), *Над синтаксом говора Срба у неким селима Банатске Клисуре* (4/2018), *Употреба слободног генитива у говору Банатске Клисуре* (5/2019), *Још о темпоралним предлошко-надежним формама у говору Банатске Црне Горе* (Годишњак/2023).

Сигурно је да је овај лингвистички слој отворен за даљу анализу будући да је сама синтаксичка проблематика неисцрпна, па и недовршена у

нашој дијалектологији, а да су извори за истраживање доступни. Поред започетих анализа из деклинације, остају питања синтаксе глагола, реченица и реченичних структура.

2.5. Радови из области лексике

Истраживачи српских говора на подручју Румуније ангажовани у оквиру Пројекта посебно су били посвећени прикупљању лексикографске грађе, што су чинили попуњавањем припремљених тематских упутника. Из тог материјала настали су радови о терминологији овчарства (*Из терминологије овчарства села Рудне у Румунији* (3/2017) Бранкице Марковић), ратарства (*Ратарска терминологија села Рудне у Румунији* (3/2017), *Ратарска терминологија села Белобрешке у Румунији (са освртом на стање у српским говорима румунског дела Баната)* (4/2018), *Ратарска лексика српских говор у румунском делу Баната (оруђе за рад)*, *Лексика ратарства села Свинице (Румунија)* (9/2023) Татјане Трајковић); о лексици старих заната као што су ковачки, коларски и воденичарски (*О пореклу карашевске ковачке терминологије у говорима Карашева и Клокотича* (3/2017) Михаја Радана; *Из коларске терминологије Ченеја (Румунија)* (6/2020) Гордане Драгин и Радославе Глишовић; *Воденичка терминологија и воденичарска лексика у српском говору Карашева* (7/2021) Михаја Радана и Миљане-Радмиле Радан Ускату), о одевној терминологији (*Терминологија одевања и обувања у Рудни (Румунија)* (5/2019) Татјане Трајковић), као и о лексици исхране (*Нека традиционална јела у Карашеву* (5/2019) Миљане Радмиле Ускату, *Терминологија исхране у обредној пракси везаној за крсну славу код срба у Дунавској Клисури (Румунија)* (7/2021) Нине Аксић), свадбе и крштења (*Свадебна лексика у Банату* (1/2015) Драгане Радовановић, *Номинација учесника у свадбеним обичајима код Срба у Србији и Румунији* (6/2020) Јордане Марковић; *Прилог познавању лексике обичаја крштења код Срба у Банатској Клисури* (6/2020) Ирене Цветковић Теофиловић).

Иако су научни чланци из области лексикографије најзаступљенији, свакако остаје још могућности за даље прикупљање лексичког материјала на овом терену.

2.6. Радови са потенцијалном лексикографском грађом

Значајан број радова односи се на истраживања етнолошког, етнографског или фолклористичког карактера, који такође пружају обиље грађе захвалне за лексикографску обраду. Ове податке можемо посматрати и као етно-дијалекатски материјал погодан за истраживања из угла обеју научних дисциплина. Овакви радови, уз допуну грађе на основу доступног архивираниог материјала, могу послужити за стварање различитих тематских речника.

Радови који имплицирају лексику нематеријалне, духовне и традицијске културе Срба у Румунији, при чему су досадашњим истраживањима

ма обухваћени различити обреди и обичаји као што су свадбени, погребни, крсна слава, кумачење, Божић, Богојављење, Тодоровци, обреди у вези са хлебом, постом, животни и годишњи циклуси, прорицања, песма, игра и друго, могли би послужити као извори за формирање речника нематеријалне, духовне и традицијске културе Срба у Румунији:

Сличности у свадбеном обичају Карашевака и румунских Алмажана — доказ о карашевско-алмашком суживоту у прошлости (2/2016) Миљане Радмиле Ускату и Михаја Радана, *Карашевска свадба данас – обичаји, ритуали и њихова значења (симболика)* (3/2017) Миљане Радмиле Ускату; *Идентитетски елементи Срба у Румунији: свадба у селима Поморишја и Банатске Црне Горе* (5/2019), *Обичаји животног циклуса код Срба у Румунији: свадба у селима Пољадије* (6/2020), *Свадбени обичаји код Срба у Румунији: родна перспектива* (9/2020) Бојане Богдановић; *Свадбени обичаји код поморишких Срба* (6/2020) Благоја Чоботина;

Погребна церемонија код Карашевака и Срба. Неколико сличности и разлике (1/2015) М. Радана и М. Р. Ускату, *Посмртни ритуали за покој душа уснулих код Срба у Кетфелју – Румунија* (5/2019) Благоја Чоботина, *Етнографичка намењивања плеса покојнику у селу Свиници* (3/2017) Селене Ракочевић; *Контекстуализација језичких пејзажа српских гробова у региону реке Мориша* (3/2017) Љубице Ђурић;

Породична слава код Срба у Румунији – Дињаши и Ченеј (3/2017) Миљане Ивановић Баришић; *Крсна слава као живи елемент традицијске културе Срба у Дунавској Клисурси (Румунија)* (4/2018) Нине Аксић; *Елементи култа предака у славским обичајима Срба из клисурских села румунског Баната (Белобрешка, Дивич, Стара Молдава)* (4/2018), *Славски обичаји у румунском Поморишју (Чанад, Фенлак) и Банатској Црној Гори (Краљевац): резултати теренског рада обављеног у јулу 2018. године* (5/2019) Ђорђине Трубарац Матић;

Божић код Срба у Дунавској Клисурси (4/2018), *Божић код Срба у Румунији – Краљевац и Чанад* (5/2019), *Божић код Срба у Соколовцу у Румунији* (6/2020) Миљане Ивановић Баришић; *Најглавнији елементи божићне обредне праксе код поморишких Срба у Румунији* (7/2021), *Елементи божићне обредне праксе код Срба из Банатске Црне Горе у Румунији* (8/2022) Благоја Чоботина;

Теренска истраживања Срба у Клисурси 2017: обичај кумачење (4/2018) Биљане Сикимић; *Ресемантизација Богојављења на Нери у контексту перцепције пограничја* (6/2020), *Тодоровци / Тодоронци / Тудоронци: прилог проучавању демонологије Срба у Дунавској Клисурси* (4/2018) Смиљане Ђорђевић Белић;

„Лебац је божје лице” (обредни хлеб и жито код поморишких Срба) (1/2015) Јаворке Марков Јоргован; *Од клот пасуља до сарми са сојом – Пост кроз народну традицију Срба у српском и румунском Банату* (9/2023) Нине Аксић; *Храна у божићним празницима код Срба у румунском Банату и у Војводини* (9/2023) Миљане Ивановић Баришић;

О једном начину предбрачног прорицања међу Србима у Румунији (7/2021) Ђорђине Трубарац Матић;

Игранке у српским селима Дунавске клисури у Румунији (4/2018) Селене Ракочевић; Песма о Јови Чаруги и предање о Петру Манту (Pătru Mantu) из Рудне: комуникација између култура и „гранична“ фолклорна знања (5/2019) Смиљане Ђорђевић Белић

Елементи традицијске културе Срба у селима у долини Мориша: годишњи циклус (4/2018) Благоја Чоботина;

Истраживања српских заједница у жупанији Арад у Румунији: антрополошколингвистичка анализа наратива о прављењу (1/2015), Употреба гестова у нарацији: сећање на гајење и прераду конопље у Белобрешки (Румунија) (4/2018) Светлане Ћирковић; Станчево: наративи о раду и сиромаштву (5/2019) Биљане Сикимић;

Реликти паганског порекла у карашевским верским обредима (4/2018) Михаја Радана и Миљане Радмиле Ускату; О карашевским и алмашким обичајима и обредима. Компаративна студија (2/2016) Михаја Радана; Из фолклора Срба у Дунавској Клисури (8/2022) Смиљане Ђорђевић Белић; Духовна култура Срба у румунском Банату (18. век) (3/2017) Ивана Бирте; Срби у румунском делу Баната: етнографија теренског истраживања (7/2021) Бојане Богдановић.

2.7. Радови из области ономастике

Значајан број радова односи се на ономастичка истраживања и то првенствено из антропонимије, док је топонимија у великој мери запостављена. Познато је да су ономастички подаци изузетно корисни за језичка истраживања, која се могу односити на историјски развој једног језика, а посебно културе једног народа. (В. Тодоровић, Аксић 2022: 47). Међутим, врло су корисна и за испитивање актуелног стања у језику, којима се могу представити или чак и објаснити поједине језичке тенденције. Досадашњи резултати ономастичких истраживања, које свакако треба допуњавати, могу да послуже као одлична база за креирање ономастичких речника, обједињених или посебних – антропономастичких и топономастичких.

Породични надимци Срба у Банатској Црној Гори. Ономатолошки прилог (XX век) (1/2015) Живе Милина; Осврт на српску антропонимију у Дунавској Клисури (2/2016), Деривација српских мушких имена у Дунавској Клисури (3/2017) Саше Митровића; Структурне и творбене карактеристике карашевске антропонимије из прве половине XVII века, Исходишта (5/2019) Михаја Радана; О карашевској антропонимији из XVI века, Исходишта (8/2022) М. Радана и М. Р. Ускату; Имена српске деце крштене у српској православној цркви у кетфељу током IXX, XX и XXI века (3/2017) Б. Чоботина; Породица Дамаскин од Немета (5/2019), Задужбине и задужбинари у Српској православној епархији темшиварској, (7/2021) Саше Јашина; Племићи Николић од

Рудне. Породична историја у једном документу из збирке Народног музеја Баната у Темшвару (7/2021) Зорана Маркова и Ћипријана Главана; *Епитафи на саборном гробљу у Сентандреји као важан извор за антропонимијска проучавања (1/2015)* Марије Ђинђић и Данијеле Радоњић; *Језички пејзаж гробља у Рекашу (Румунија): Шокци и Срби (9/2023)* Биљане Сикимић.

2.8. Радови из области историје језика

Из домена проучавања историје језика заступљено је свега неколико радова: *Морфолошке одлике рукописа Поклоњеније гробу господњу (1734) Андреја Петковића* Надежде Јовић (2/2015), *Изрази за мере у путопису Андреја Петковића из 1734. године (1/2015)* и *О турцизмима у путопису Андреја Петковића из 1734. године (2/2016)* Ирине Цветковић Теофиловић, *Славенизми у Банатском алманаху (1827) (2/2016)*, Јелене Стошић, *Темшварски слависта Чезар Апреотесеј и његови радови о румунско-српским културним везама (3/2017)* Живе Милина, *О првом српско-румунском речнику кетфељског проте Милана Николића (2/2016)* Љубомира Степанова.

2.9. Радови из области контактне лингвистике

Без обзира на подручје истраживања које нужно подразумева језичку интерференцију, уколико изузмемо неке радове из осталих области као што су антропографија или социолингвистика, у овој сфери се засада налазе само два рада: *Српски периферни говори – међујезички утицаји и балканистички процеси (1/2015)* Софије Милорадовић и *Последице контакта и/или српско (карашевско)-румунског суживота огледане у говорима Румуна из Алмашке долине (Банат) (1/2015)* Михаја Радана.

2.10. Радови из области социолингвистике

Социолингвистичке теме у најширем смислу заступљене су у радовима: *Језичко-комуникацијско понашање Срба у вишејезичном окружењу румунског Баната (8/2022)* Маце Царан Андрејић и Јанка Губана, *Настава на српском језику у Поморишју данас (3/2017)* Светлане Ћирковић; *Видљивост карашевског говора у јавном простору (3/2017)*, Биљане Сикимић; *Међу Србима у Румунији* Г. Драгин.

2.11. Радови из области ширих лингвистичких тема

Као посебну групу лингвистичких радова издвајамо чланке који су посвећеним најразличитијим темама којима се обухватају шира лингвистичке теме посвећене стању српских говора на подручју Румуније. Ради се о истраживањима о општим дијалекатским карактеристикама појединих говора, о прегледима распрострањености, степена заступљености појединих

дијалекатских црта или самих говора на географском и друштвеном плану, записима са терена.

Банатска Црна Гора. Историја. Говор. Ономастика (2/2016) Живе Милина; *О дијалекатским особеностима Наћфале у румунском Банату* (5/2019) Драгане Радовановић; *Степен проучености фонетских и прозодичких особина српских говора у Румунији, Исходишта* (8/2022) А. Лончар Раичевић и Нине Судимац; *Језичке изоглосе косовско-ресавског типа у карашевским говорима (са посебним освртом на изолексе)* (6/2020) М. Радана и М. Р. Ускату; *Лингвогеографска скица шумадијско-војвођанских говора у румунском Банату* (8/2022), *Теренски записи из Ченеја* (3/2017) Драгане Радовановић; *Теренска истраживања из Дунавске Клисуре: Срби у Румунији* (9/2023) А. Лончар Раичевић; *Српски дијалекти – документи о традицији нашег народног живота и неизоставни део културног наслеђа* (9/2023) Софије Милорадовић.

3. Закључак

Након прегледа досадашњих лингвистичких истраживања српских говора у Румунији у оквиру пројекта *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*, може се закључити да је највећи број радова донео изузетну лексичку грађу, која би се могла и даље обрађивати осмишљавањем тематских или општих речника. Значајно је покривено поље прозодије и фонетике, док су радови из морфологије и синтаксе малобројни, што упућује на неопходност посвећивања научног рада овим областима. Грађа која је прикупљана на терену представља богат фонд који би се могао и даље проучавати из различитих лингвистичких аспеката. У том смислу од великог је значаја оснивање *Дигиталног архива Центра за научна истраживања Срба у Румунији*, чији је основни циљ похрањивање снимљене грађе, њено чување од заборављавања, али и отварање могућности коришћења за даљу научну обраду.

Извори и литература

Тодоровић И., Н. Аксић, *Срби у Румунији I, Етнолошка истраживања и синтезе: наслеђе, култура, порекло*, Етнолошка истраживања Божића, крсне славе и свадбе. Савез Срба у Румунији, Темишвар, Етнографски институт САНУ, Београд 2022.

Ивановић Баришић М., Трубарац Магић Ђ. и Богдановић Б., *Срби у Румунији II, Етнолошка истраживања Божића, крсне славе и свадбе*. Савез Срба у Румунији, Темишвар, Етнографски институт САНУ, Београд 2022.

Исходишта / Originations (1–9). Савез Срба у Румунији Центар за научна истраживања и културу Срба у Румунији, Филозофски факултет Универзитета у Нишу Филолошки, историјски и теолошки факултет Западног универзитета у Темишвару. Темишвар – Ниш. 2015–2023.

На темељима народних говора. Зборник радова посвећен проф. др Јордани Марковић поводом одласка у пензију. Ниш, 2020.

Годишњак за српски језик, 21. Департман за србистику, Филозофски факултет Универзитета у Нишу. Ниш, 2023.

Aleksandra Lončar Raičević
Tatjana Trajković

RESEARCHING THE CULTURE AND HISTORY OF THE SERBS IN ROMANIA - CURRENT LANGUAGE RESEARCH

Summary

The paper provides an overall overview and analysis of linguistic research so far within the project *Research of the Culture and History of Serbs in Romania*, which was initiated by the *Center for Scientific Research of the Culture of Serbs from Romania* at the *Union of Serbs in Romania*. The review will cover the period from 2016, when the research began, to 2023. Analytical-synthetic and descriptive methods will be used to review the work of linguists who have contributed to the research of Serbian vernaculars on the soil of Romania, individually each language level that has been covered by field research so far: prosodic, phonetic, morphological, syntactic, lexical. The paper will review the achievements so far in the form of scientific articles, but also the material that has been collected so far. Also, the topic of the work is the presentation of the latest goals and tasks of linguistic research within this project, the most important of which is the establishment of the Digital Archive of the Center for Scientific Research of the Culture of Serbs in Romania.

Key words: Serbian language, vernaculars of Serbs in Romania, *Research of culture and history of Serbs in Romania*.